

Nr 189.

Av herr **Lindhagen**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning, innefattande förbud mot uppförande utöver viss höjd av hus, avsedda att uthyras till bostäder.

Bland de samhälleliga företeelser, som främst tära på folkhälsan, upptornar sig, vid sidan av fattigdomen och industrialismen, även storstädernas fördärliga inflytande. Det är klart, att i den mån människorna i sitt dagliga liv komma bort från naturens läkande krafter samt tvingas att lida ständig brist på ren luft, ljus och naturglädje, måste kropp och sinne småningom taga skada. Den tidsföreteelse, som alltmer hopar människor i städerna, blir i all synnerhet en stor samhällsolycka, när dessa nya bosättningar få regleras ensamt av den privata företagsamheten, som bygger på förvärvsbegäret. De stora hyreskasernernas sammanträngda hopgyttringar äro gravställen för folkhälsan. De bliva det fullständigt, när de anvisas såsom boningar åt fattigdomens och industrialismens offer.

Visserligen ha de senaste tidernas erfarenheter visat, att i vissa storstäder, däribland även Stockholm, dödlighetsprocenten nedgått högst betydligt. Samtidigt minskas dock också nativitetsprocenten och för denna kan slutmålet bliva nollpunkten, under det att dödlighetsprocenten har en given gräns för sitt nedåtgående. Med de statistiska siffrorna får man nu vara särdeles vaksam och undvika att såsom så ofta sker draga ensidiga slutsatser av desamma. Givet är emellertid, att den sjunkande dödligheten även i storstäder beror på de moderna hygieniska anordningarna samt lättheten att erhålla vård och läkarehjälp. Å andra sidan hållas därigenom sjukliga barn och vuxna personer vid liv i storstäderna, under det att de skulle dukat under på landsbygden. En annan anledning till att dödligheten exempelvis i Sveriges städer för närvarande är ungefär densamma som på landsbygden till skillnad från vad förr varit förhållandet anses också vara den omständigheten, att i städerna samla sig de livskraftigaste åldrarna. Obestridligt är därför fortfarande bland sakkunnige, att de större städerna med deras industrialism och nuvarande byggnadssätt komma att alltjämt utgöra förbränningsugnar,

där släkten åtminstone i andra och tredje led brinna ut. Det är därför icke sagt, att de levat förgäves. Genom förbränning skapas kraft, och det kan icke förnekas, att initiativen, verksamhetsbegäret och den andliga kulturen utgå från de centralpunkter, där människorna i större myckenhet samla sig. Emellertid måste människomaterialet förnyas. Målet är naturligtvis för övrigt att förena den andliga och kroppsliga kulturen samt förekomma allt det lidande och degeneration, som i alla fall följer med en sådan förbränning.

Ett litet brottstycke ur livet brukar ofta bättre än långa utläggningar klargöra vad en fråga gäller. I en motion för någon tid sedan i huvudstadens kommunalrepresentation förordade C. Sundell inrättandet av skogsskolor för huvudstadsbarn med klen hälsa. Motionären yttrade därvid bland annat följande:

Den verkan som skollovskolonien åstadkommer på de flesta av de barn, som få medfölja en sådan koloni är så i ögonenfallande att den ej kan av någon förnekas. Tyvärr varar denna verkan allt för kort tid framåt, beroende på att kolonierna äro på landet endast den korta tiden av två månader. Redan i slutet av höstterminen har verkan av sommarvistelsen försvunnit och barnen äro lika klena som förut; undantag givas naturligtvis. Det blir sålunda icke så god valuta för de penningar, som användas till skollovskolonierna, som önskligt vore. Skulle däremot de klena barnen under någon längre tid kunna undandragas hemmens i hygieniskt hänseende skadliga inflytande, skulle resultatet bliva ett helt annat. Att under längre tid helt och hållet skilja barnen från hemmen och vårda dem vid anstalt skulle bliva dyrt och skulle kanske stöta på motstånd från föräldrarnas sida. Däremot skulle det stöta på mindre svårigheter att vidtaga en sådan anordning, att de klena barnen hela dagen vistades borta från hemmen i frisk luft men tillbragte natten hemma. Ett försök i denna riktning har gjorts i Charlottenburg i närheten av Berlin. Där har anordnats en skola för klena barn i en skogstrakt i närheten av staden, så att barnen med spårvagn lätt kunna komma dit på morgonen och hem på aftonen efter en hel dags vistelse i skogsluften. Det är sant, att klimatet där är något mildare än hos oss och att försöket ej utsträckts till de kallaste vintermånaderna, men detta beror därpå att »skogsskolan» i Charlottenburg haft mycket primitiva byggnader, s. k. Höckerska baracker, till sitt förfogande. Resultaten ha blivit de allra bästa: 25 procent av barnen ha fullständigt botats, hos 62 procent har väsentlig förbättring efter 6 månaders vistelse vid skogsskolan inträtt. Det är särskilt blodfattiga, skrofulösa, hjärt- och lungsjuka (ej tuberkulösa) som medtagits. Även resultatet av undervisningen har blivit gott. Trots det att barnen ej undervisats mer än 2—3 timmar om dagen ha de förvärvat sig samma kunskaper som sina kamrater i den vanliga skolan med flera lästimmar. Skulle en sådan skola inrättas hos oss, så är jag övertygad om att resultatet skall bliva lika gott som i Charlottenburg, trots att vårt klimat är ogynnsammare. Jag är även övertygad om, att en sådan skola med gott resultat kan hållas uppe året om.

Dylika exempel tala om åtskilligt för oss, ifall vi ej fått ögonen upp för det förut. De leda också tankarna till det ondas grundorsaker

och borde då, synes det, vädja även till våra samveten att vid sidan av det nödtvungna arbetet att bringa hjälp för olyckor, som redan uppkommit i följd av ett oriktigt system, samtidigt ägna vår handling åt den ännu större uppgiften att förekomma dylika olyckors uppkomst.

I samma mån som industrialismen och storstäderna utbreda sig i vår tid, måste detta stora spörsmål om upprätthållande av släktets kraft bli ett av tidens förnämsta problem. Detta strävande måste rikta sig åt två håll. Å ena sidan gäller det att kvarhålla den jordbrukande bondebefolkningen på landsbygden och skapa de mesta möjliga nya jordbruksexistenser. Bondens yrke skänker nämligen samhället, såsom blivit sagt, icke blott smör och ost, utan framför allt människor. Å andra sidan måste bemödandena gå ut på att skapa ett naturenligare levnadssätt för stads- och industriebefolkningen.

I en skrift av professorn i nationalekonomi vid Berlins universitet C. Ballod om stads- och lantbefolkningens livskraft kommer författaren till det resultatet, att vid sidan av en del i ringare mån inverkan omständigheter framstår såsom huvudorsaken till den större dödligheten i storstäderna och rasens försvagande därstädes följande: brist på luft och ljus, arbete i slutna, ofta mycket små lokaler. Han anmärker vidare, att bland de moderna miljonstäderna har London den minsta dödligheten säkerligen av den anledningen, att den är mest utbredd på ytan och invånarna bo mera i enfamiljshus och därigenom lida mindre av brist på luft och ljus. En bättre reglering av bostadsfrågan i städerna, strängare byggnadsordningar o. s. v. är ett särdeles brännande behov, om man besinnar, att befolkningsöverskottet överallt i Västeuropa nästan uteslutande eller åtminstone företrädesvis söker sin utkomst i städerna. På detta sätt måste, slutar författaren, ett lands totala befolkning bliva allt mera försvagad, deras militära och slutligen även deras ekonomiska arbetsförmåga bliva allt mindre, om icke alla möjliga medel tillgripas att höja denna befolknings livshushållning och i städerna huvudsakligen sörja för bättre och luftigare bostäder.

Ett utslag av dessa nödvändigheter är otvivelaktigt nutidens strävanden för trädgårdsstäder. Genom företagsamhet av det allmänna och enskilda sammanslutningar har man sökt även för framtiden betrygga, att dessa städer bevaras i sitt för luft och ljus tillgängliga skick. Grundvalen för detta bemödande är, att husen icke få uppföras utöver en viss höjd. Därigenom bevaras syftet huvudsakligen och nedslås det eljest oundvikliga jordockrets bemödanden att rubba en sådan ordning, höja tomtpriserna samt skapa inkomster genom att samla människor i stora hyreskaserner. På många, kanske de flesta ställen äro anlagda träd-

gårdsstäder, som ej äro skyddade mot dylika omvälvningar, och mångestädes bygger man nya förstäder efter den gamla kasernmetoden.

I regeln brukar för trädgårdsstäder, anlagda genom det allmännas försorg, föreskrivas, att boningsrum ej få inrymmas annat än i högst två våningar utom vid större trafikleder, där högst tre våningar eller två våningar och inredd vind äro medgivna. Detta borde bliva lag överallt, där nya stadsdelar skola uppbyggas eller eljest byggnadsverksamhet börjar äga rum för bostäders uthyrning till andra. En normal och människovärdig bostad har i alla tider på landsbygden ansetts böra begränsas till en eller högst två våningar, och en intelligent anlagd stad bör i regel icke uppvisa boningshus till större höjd än trenne våningar. Rätten för jordägare att med utnyttjandet av ett jordmonopol uppföra hus till uthyrning av bostäder till ännu större höjd är en av de kraftigaste hävstångerna för tomtmarkens fördyrande och tillskapandet av storstädernas onaturliga bostadsförhållanden. Det borde därför gälla såsom en lag för hela landet, att ingen äger rättighet att uppföra hus för uthyrning av bostäder till högre höjd än tre våningar, därest ej för undantagsfall meddelas dispens. I England skulle kanske en sådan lag vara obehörlig, därför att den nedärvda seden att bo i mindre hus är så stark, att inget jordocker kan bryta den. I vårt land liksom i många andra länder saknas denna motståndskraft i vanorna.

Mången skall kanske säga, att förslaget är för radikalt. Förslaget är emellertid bara en av de många saker, som borde göras. Det är byggt på humanitära bevekelsegrunder och tillskyndar icke människorna något lidande. Det skulle tvärtom gagna människorna samt giva ett väldigt slag åt jordocket. Förslaget är således helt enkelt förnuftigt, avsett som det är att införa någon moderation i tillvägagångssätten. Därför riktar det sig också mot den radikalism, som strävar att radikalt upprätthålla radikala missförhållanden.

Det hemställes alltså,

att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte överväga behovet och lämpligheten av en för hela landet gällande lag, som förbjuder uppförandet av hus, avsedda till uthyrning eller därmed jämförlig upplåtelse av bostäder åt andra till högre höjd än tre våningar, där ej Konungen för skäliga undantagsfall därtill lämnar tillstånd.

Stockholm den 26 januari 1914.

Carl Lindhagen.